

VEREJNÉ PRÁVO STAROORIENTÁLNYCH ŠTÁTOV

DVP – prednáška (JUDr. Ján Puchovský, PhD.)

Staroorientálne štáty – geografické vymedzenie

- Egypt
- Mezopotámia
- sýrsko-palestínska oblasť
- Malá Ázia
- Perzia / Irán
- India
- Čína
- príbuzný typ štátu: štáty v predkolumbovskej Amerike

Najstaršie oblasti vzniku štátov v dejinách ľudstva

- staroveký Egypt (4. tisícročie pr. n. l.)
- staroveká Mezopotámia (4. tisícročie pr. n. l.)
- Peru – civilizácia Caral-Supe (cca 3000 pr. n. l.)
- India – harappská civilizácia (1. pol. 3. tisícročia pr. n. l.)
- Čína – dynastia Sia (cca 2200 pr. n. l.)
- Kréta – mýnojská civilizácia (koniec 3. tisícročia pr. n. l.)

Vývojové modely staroorientálnych štátov

- **mestské štáty** – napr. sumerské mestské štáty v ranom dynastickom období (cca 3000 – 2334 pr. n. l.) ako Ur, Uruk, Lagaš a ďalšie
- **teritoriálne štáty** (zahŕňajúce niekoľko miest a tvoriace veľký územný útvar) – napr. Akkadská ríša (cca 2334 – 2154 pr. n. l.)
- **veľké ríše** (impériá) – napr. Novoasýrska ríša, staroveká Perzia

Forma štátu – teokracia a despocia

- 1. Teokracia – štátna moc ako moc nadprirodzeného pôvodu (poskytovaná bohmi / Bohom) a nadprirodzenej povahy.**
 - v niektorých staroorientálnych štátoch (napr. Egypt) – **apoteóza** (= zbožštenie) **panovníka**
- 2. Despocia – panovník = jediný nositeľ politických práv, tvorca politiky štátu**
 - **ostatné obyvateľstvo bez politických práv**
 - aj najvyšší **úradníci** štátu – len **vykonávatelia** politiky štátu určovanej panovníkom.
 - **rozdiel oproti antickým štátom**, kde určitá časť obyvateľov (občania) mala politické práva.

Forma vlády – absolutistická monarchia

- **Forma vlády** v staroorientálnych štátoch – **absolutistická monarchia**
- **Panovník:** zákonodarca, najvyšší orgán výkonnej moci, najvyšší veliteľ vojska, najvyšší sudca, príp. aj najvyšší kňaz
- **Výnimka – ríša Chetitov:** fungovalo tam **zhromaždenie príslušníkov šľachty** (*pankuš*) disponujúcich určitými **politickými právami**, čiastočne obmedzujúce moc panovníka.
 - chetitský panovník:
 - nevládol despoticky
 - aspoň v najdôležitejších otázkach viazaný názorom šľachty

Staroveký Egypt (1)

Periodizácia dejín starovekého Egypta:

- **Preddynastické obdobie** (cca 4500 – 3150 pr. n. l.)
 - na egyptskom území neexistoval jednotný štát.
- cca 3150 – 3050 pr. n. l. – **vznik jednotného staroegyptského štátu** zjednotením kráľovstiev Horného Egypta a Dolného Egypta
- **Archaické obdobie** (cca 3150 – 2700 pr. n. l.)
- tri hlavné **obdobia rozmachu** staroegyptského štátu: **Stará ríša, Stredná ríša, Nová ríša.**

Staroveký Egypt (2)

- **Stará ríša** (cca 2700 – 2200 pr. n. l.)
- **Prvé prechodné obdobie**
- **Stredná ríša** (cca 2060/2000 – 1800 pred n. l.)
- **Druhé prechodné obdobie**
- **Nová ríša** (cca 1540 – 1080 pr. n. l.)
- **Tretie prechodné obdobie**
- **Neskorá doba** (cca 715 – 332 pr. n. l.)
- **Helenistický Egypt** (332 – 30 pr. n. l.)
- **Doba rímskej (a byzantskej) nadvlády** (30 pr. n. l – 642 n. l.)

Staroveký Egypt (3)

- **Forma vlády staroegyptského štátu** – teokratická absolutistická monarchia.
- **Kráľ** (faraón) – **zbožštený absolutistický panovník** – zákonodarca, najvyšší predstaviteľ výkonnej moci riadiaci vnútornú aj zahraničnú politiku štátu, najvyšší sudca, najvyšší veliteľ armády
- Kráľovi podliehala **centralizovaná a hierarchicky usporiadaná štátna správa**.
- **Úrad kráľa** bol **dedičný** a prechádzal z otca na syna, príp. aj na dcéru (ak neboli mužskí potomkovia).

Staroveký Egypt (4)

- **Vezír** (*catej*) = **prvý minister** – najvyšší št. hodnostár po kráľovi:
 - Bol **hlavou štátnej správy** ako **zástupca kráľa**, ktorému bol priamo zodpovedný. Podliehala mu finančná a hospodárska správa, správa stavebníctva, verejných prác a dopravy.
 - Mal tiež **právomoci v oblasti zahraničných vecí a kultu**.
 - **V zastúpení kráľa** pôsobil ako **najvyšší sudca**.
 - Mohol tiež **veliť vojsku**.
- **d'alší úradníci ústrednej štátnej správy** (napr. správca kráľovského pokladu, správca Juhu)

Staroveký Egypt (5)

Miestna správa – Staroveký Egypt bol rozdelený na **kraje (nomy)**

– V Hornom Egypte 22 krajov a v Dolnom Egypte 20 krajov.

Kraje mali svoju **krajskú správu**, podriadenú ústrednej štátnej správe, sídliacej v hlavnom meste.

- **Správca kraja (nomarcha)** – menovaný kráľovský úradník, v určitých historických etapách dedičný úrad. Nomarchovia riadili administratívny aparát kraja.

- najvýznamnejšia sféra činnosti úradníctva – **hospodárska a finančná správa** (napr. organizácia zavlažovania, výber daní)

- nižší úradníci – „**pisári**“

- **Núbia** – s osobitnou správnou organizáciou

Staroveká Mezopotámia (1)

- **Mezopotámia** = Medziriečie (po grécky) – územie medzi riekami Eufrat a Tigris – dnes Irak
- **členenie územia:**
 - **Asýria** (severná Mezopotámia)
 - **Babylonia** (južná Mezopotámia):
 - **Akkad** – severná časť Babylonie
 - **Sumer** – južná časť Babylonie

Staroveká Mezopotámia (2)

- Prvé štáty v starovekej Mezopotámii – **mestské štáty**
Sumerov – vznikli v priebehu 2. polovice 4. tisícročia pr. n. l.
- **rané dynastické obdobie** (cca 3000 – 2334 pr. n. l.) – sumerské mestské štáty (napr. Ur, Uruk, Kiš, Lagaš, Umma)
- prvý **teritoriálny štát** na území Mezopotámie – **Akkadská ríša** (cca 2334 – 2154 pr. n. l.)
- ríša, vytvorená III. dynastiou z mesta **Ur (Novosumerská ríša)** (cca 2112 – 2004 pr. n. l.)

Staroveká Mezopotámia (3)

Vývin babylonského štátu:

- **starobabylonské obdobie** (cca 2000 – 1595 pr. n. l.) – panovník **Chammurapi** (1792 – 1750 pr. n. l.)
- **stredobabylonské obdobie** (cca 1595 – 1000 pr. n. l.)
- **novobabylonské obdobie** (cca 1000 – 539 pr. n. l.) – v jeho rámci **Novobabylonská ríša** (626 – 539 pr. n. l.)

Vývin asýrskeho štátu:

- **staroasýrske obdobie** (cca 2000 – 1350 pr. n. l.)
- **stredoasýrske obdobie** (cca 1350 – 1000 pr. n. l.)
- **новоasýrske obdobie** (cca 1000 – 609 pr. n. l.) – v jeho rámci **Novoasýrska ríša** (911 – 609 pr. n. l.)

Staroveká Mezopotámia (4)

SUMERSKÉ OBDOBIE

- druhá polovica 4. tisícročia pred n. l. – **vznik sumerských mestských štátov, spravovaných najprv chrámami** miest
- **rané dynastické obdobie** – sformovanie svetskej vlády, viac či menej nezávislej od chrámov
 - **monarchistická forma vlády** v sumerských mestách + vznik dynastií dedičných mestských vládcov (s titulom *lugal*)
 - **despotický charakter sumerských mestských štátov** – **panovník – absolutistický monarcha** – jediný zákonodarca, najvyšší exekutívny orgán, riadiaci štátnu správu, najvyšší sudca, vojenský veliteľ a kňaz

Staroveká Mezopotámia (5)

AKKADSKÁ RÍŠA

- **Akkadská ríša – vedúce postavenie** v spoločnosti mali **palác panovníka** (vládcu teritoriálneho štátu) a **chrámy**.
 - **Panovník** vykonával štátnu moc pomocou **administratívneho aparátu**, ktorého členovia pochádzali z okruhu príbuzných vládcu a iných jemu blízkych osôb.
 - **apoteóza** (= zbožštenie) žijúceho **panovníka**

RÍŠA III. URSKEJ DYNASTIE (NOVOSUMERSKÁ RÍŠA)

- Vznikol výrazne centralizovaný teritoriálny štát s rozvinutým systémom ústrednej i miestnej správy.

Staroveká Mezopotámia (6)

BABYLON

- od vlády **Chammurapiho: centralizácia štátnej správy a posilnenie despotického charakteru vlády**
- **Panovník** – zákonodarca, stál na čele centralizovanej štátnej správy, bol najvyšším sudcom a vojenským veliteľom.
- **Miestna správa** – výrazne **centralizovaná**. Územie štátu rozdelené na **provincie**, spravované **miestodržiteľmi** menovanými panovníkom a jemu podriadenými. Od kráľa dostávali inštrukcie a príkazy.
 - nižší stupeň miestnej správy – **lokálni hodnostári, spravujúci jednotlivé mestá**

Staroveká Mezopotámia (7)

ASÝRIA

- **Staroasýrsky štát** mal charakter **mestského štátu**.

Hlavné súčasti systému správy štátu:

- **vládca**

- úradník **limmu** so správnymi (napr. organizoval výber daní) a súdnymi funkciami

- **rada**, ktorej limmu predsedal

- **Stredoasýrsky štát** – jeho sociálne, ekonomické, ako aj politické štruktúry mali typické znaky orientálnej despotie.

Staroveká Mezopotámia (8)

ASÝRIA

- **Novoasýrska ríša** – prvá **veľká ríša (impérium)** v dejinách Blízkeho východu.
 - Postupne sa stala **centralizovaným unitárnym štátom** s efektívnou organizáciou a metódami správy.
 - **Panovníkova moc** bola (aspoň teoreticky) **absolútna** (neobmedzená) a bola chápaná ako moc poskytnutá bohmi.

Staroveký Izrael (1)

**Špecifikum Izraelitov v rámci národov starovekého Orientu –
ich náboženstvo:**

- **monoteizmus (viera v jedného Boha)** – Boh, ktorého Izraeliti uctievali, bol v ich chápaní jediným pravým Bohom celého ľudstva. **Zbožštenie panovníka nebolo možné.**
- **Izraeliti – považovali sa za vyvolený národ** – Boh si ich vybral z národov, aby mu slúžili – zaväzovalo ich to plniť Božiu vôľu, dbať na čistotu náboženskej doktríny (preto intolerancia voči inovercom) a podriaďiť svoj život zložitým pravidlám správania sa, ktorých základ mal pochádzať od Boha.

Staroveký Izrael (2)

- Dejiny starovekého Izraela

- staroveká izraelská civilizácia a štát – v **Palestíne (Kanaán)** – krajine na severovýchod od Egypta a južne od Fenície a Sýrie
- **migrácia Izraelitov do Kanaánu** – 13. a 12. stor. pr. n. l.
- **izraelský kmeňový zväz** vedený tzv. **sudcami (šóftim)** – 12. a 11. stor. pr. n. l.
- **vznik izraelského štátu** (druhá polovica 11. stor. pr. n. l.) – izraelské kmene sa zjednotili pod vládou kráľa Saula
- **rozmach izraelského štátu** za vlády kráľov Dávida (1010 – 970 pr. n. l.) a jeho syna Šalamúna (970 – 930 pr. n. l.)

Staroveký Izrael (3)

- Dejiny starovekého Izraela (pokrač.)

- Po Šalamúnovej smrti **rozpad izraelského štátu** na **severnú časť – Izrael** (hlavné mesto Samária) a **južnú časť – Judsko** (hlavné mesto Jeruzalem).
- 722 pr. n. l. – **dobytie Izraela Asýrčanmi**
- 587/586 pr. n. l. – **dobytie Judska Babylončanmi** – Babylončania mnoho Židov deportovali do tzv. **babylonského zajatia**.

Staroveký Izrael (4)

- **Dejiny starovekého Izraela (pokrač.)**
 - 539 pr. n. l. – dobytie Babylonu Peržanmi – Židia sa mohli vrátiť do Palestíny.
 - Po návrate do Palestíny **Židia pod perzskou nadvládou s určitou samosprávou.**
 - 332 pr. n. l. – začlenenie Palestíny do ríše Alexandra Veľkého
 - od konca 4. stor. pr. n. l. **Palestína súčasťou ríše Ptolemaiovcov** (helenistický Egypt), **neskôr** (od 198 pr. n. l.) **ríše Seleukovcov** (helenistická Sýria) – snahy Seleukovcov Palestínu helenizovať

Staroveký Izrael (5)

- **Dejiny starovekého Izraela (pokrač.)**
 - 60. roky 2. stor. pr. n. l. – tzv. makabejské povstanie Židov proti Seleukovcom
 - 140 – 63 pr. n. l. – **samostatný židovský štát** pod vedením dynastie Hasmoneovcov
 - 63 pr. n. l. – Židovský štát sa dostal pod **nadvládu Ríma** – spočiatku si zachovával rozsiahlu **autonómiu**. V druhej polovici 1. storočia n. l. však autonómiu stratil a stal sa bezprostrednou súčasťou Rímskej ríše.

Staroveký Izrael (6)

- **Forma vlády staroizraelského štátu** – špecifická teokraticko-monarchistická forma vlády, pre ktorú bola charakteristická určitá deľba moci kňazmi, prorokmi a kráľom.
- **Kráľ** (sg. *melech*) – pozemský zástupca Boha, podriadený Bohu a jeho Zákonu obsiahnutému v biblických textoch
 - funkcia kráľa dedičná
 - do svojej funkcie ustanovovaný náboženským obradom (pomazaním olejom)
 - za výkon svojej funkcie sa zodpovedný len Bohu
 - najvyšší exekutívny orgán a najvyšší sudca, najvyšší vojenský veliteľ, podliehali mu tiež kňazi

Staroveký Izrael (7)

- **Kňazi** (pl. *kohanim*) na čele s veľkňazom zastávali svoju funkciu dedične. Ich úlohou bolo uskutočňovať náboženské obrady.
- **Proroci** (pl. *nevi'im*) – vykonávali náboženskú a mravnú výchovu ľudu. Váhou svojej osobnosti a ako radcovia kráľov vplývali na dianie v spoločnosti, poukazovali na negatívne javy podnecovali k náprave či reformám a pod.
- **Kráľovskí úradníci** – **vyšší** (napr. správca kráľovského paláca, kráľov historiograf, kráľovský pisár) a **nižší** (napr. správcovia dvanástich provincií a správcovia kráľovských pozemkov a statkov)
- **miestna samospráva**